

Iturria: Sabino Arana Goiriren *Olerkijak*:
<http://www.susa-literatura.com/emailuak/sabino/>

Klasikoen Gordailuan:
<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/A/AranaSOlerkijak.htm>

OLERKIJAK

Sabino Arana Goiri

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira, eta, Jabetze Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

ARANA-GOIRI'REN OLERKIENTZAKO ITZ-AURRE LABURRA

Eleizalde'tar Koldobika

Itz barri gutxi esan negiskezu, irakurle on ori, Arana Goiri'ttar Sabin'en Olerkietzaz. Euzkel-irakurzale oroen edo beintzat geyenen artean arras ezagunak dira, banaka an-emen sarri argittaldu izan diralako. Baña gaur, idazti baten bildduta eskeintzen yatzuz, ta txukundo argittalduta gero, Sabin aundiaren olerkiok. Beste zor askoren artean, gure Sabin maiteari auxe be geneutson, eta ordain-aldia oraintxe eldu yako: zelako atsegin ta maitasunez opaltzen dautsogun oraingo idazti au! Goitik bersku berak.

Abertzalea ba-zara, irakurle ori, idazti au txalo ta poz-oyuka darkezu, noski. Abegirik gurenena dagiskeozu. Agi-agian, begietatik negarra zintzillik eta biotza samurtasunez beteta dozuzala, españetara urbilddu ta mun-egingo dautsozu, Irakasle aundiaren gogo zintsoaren emoitzik ederrrenari bezela. Bai, noski! Sabin'en gomuta oro biztu, ta bere ekitte ta egikun gustiak bizi-biziro birrageriko yatzuz. *Itxarkundia* ta *Mendiko Negarra*, ta beste aunelako zenbait olerki irakurriaz, gure Batzar ta Batzokietako amaikatxo yayaldi ederren oroipen atsegiñak, oroipen ezin gozoagoak gogora galgalka datorskezuz! Idazti au, beraz, sarri dirakurkezu; ta zartzaroko urte illunetan, gastealdietarantz begirakunen bat yaurti gura izango dozunean, ez dautzu ezerk oroipen gozoagorik ekarriko idazti aunek baño, ta urrian, oalboko mayan izango dozu beti idazti berauxe, bere olerkietaz ordu mingotsak gozatzeko...

Alabere, abertzalea izan ez-arren, olertizalea ba-zara, daskeintzugun idazti au abetalduko dozu; olerkiok berez ederrak, goittiarrak eta ziñez irakurgarriak diralako. Euzkelertian, oraindaño, aunelako gutxitxo sortu

da. Arrese ta Beitia'k olerki geyago egin ebazan, ez baña obeak; gozoagoak, samurragoak agian; ez baña kementsuagoak, ezta gizonetzkoagoak.

Lenago il irakurzu, arren:

Ze ikusten dabe neure begijok?...

Au danan dakust galduta:

Berezi, baso, muru ta mendi,

Uri, baserri ta dana!..

Askuntz au kemenez ta suz beterikoa dala autortuko dozu; baña kemena ta sua azkeneraño geitzen ta geyagotzen doazala be laster dakuskezu.

Mendiko Negarra, be, noski, izenak diñonez, «negarra» da; ez baña eme makalena, gizonetzko gizonarena baño. Ez «eziñak» dakarran alperriko negarra, egin-nayaren kemenak sortzen daune baño. Ta ainbat uartu zenegi beti Arana-Goiri'ren olerkietan. Goitiar dabil beti, arranoa egaz bezela, olerkari bikain aunen oldozkuna. Lurreko zirtzilkerietan ez dozu iñoiz idoroko. Bere askua orrelakoxea izan zan, eta asku ori egikunetan igarri bear, nai ala ez. Ogasunak ez ebazan berak iñoiz be aintzat-etsi, ezta bizkera erraz ta eroso, ezta gizonik geyenak onesten eta onenesten dabezan gauzok.

Olertiok irakurri zenegiz, euzkeldun on orrek! Irakur-gai yoririk euzkeraz ez da oraindaño. Gure ele au aoz-ao eldu yaku, eguneraño. Idazti gutxidun elea da gure au; agian, idaztirik gutxienduna. Asabetzaz txarto esaka atsegiña ez dan-arren, asabok erri-eleari zor yakon ardurea ez dabela artu, ezta gutxiago bez, autor bearko dogu. Nork euren utsak bete? Geuk, ez beste iñork. Eta gure artean, lenengo lerroetan, Arana-Goiri'ttar Sabin aundiak, yayotzez erdeldun eta maitasunez euzkeldun zanak, eta euzkeldunen artean olerkari bikain-bikaiña (abertzale beroa zalako) izan zanak. Darraizan ingoskietan, Euzkel-Olertian berak erakutsi euskun bidea dakuskezu, irakurle on orrek.

Gazteiz, 1918, Azjilla, 25'an

ITZ BI

Aita Onaindia

Begien mende dozu idazti deigarri bat, geldi-geldi irakurtekoa. Ez ezelan be eliz-txorien egazkada biziz, saiaren ego-ukaldi itzal aundikoaz baiño.

Sabiñ'en olerkiak dituzu, maisu jakintsuaren sorpenak. Arek be, ba, musaen ondi-gaiñean intzentsua erre eban. Besterenganatua ibilli zan gauza askotan, eder-lanari ekiteko asti geiegi barik; alan eta guzti, sarri aundiko bultzadak izan zituan ez gitxitan.

Goi-gorriak jota eder-eremuan besteak ez ekusena ikustera eldu zan, ez gero obari ta interesdun zerbaiten billa, guztion aintzarako zanak eraginda baiño. Erdiune ber-berera doaz abandotarraren burutapen, biotzerason eta birlora dan-danak: euskal erriaren ona, zuzena ta aintza. Urduritasun orrek iruntsiko dautsa olerkariari arimea.

Ertilari genduan Sabin. Gizona ta ertilaria, barriz, estu-estu ei dabiltz. Sabin'ek, giza-seme zanez, jaiio zan sukaldean ikasi ta arturiko fede ta ekandu zuzenai ez eutsen egundo muzin egin. Aren oler-lanak onak ditugu beti, Jainkoa ta Aberria duin be duin kantatuz. Gizonak leenen gizon izan bear, eta ondoren artista; gero, jakiña, sorburu garbiak ezin daikegu ur loirik ekarri.

Aren lirikar koplak guztiak barren-barrendik sortuak dira. Olerkia, barruan erne ta eroana, aur-aldi baten antzeko dala takean-potean entzuna dogu; labur adierazteko, ernaldi nekeza, luze, lillurazlea. Ez da, egia autortu nai da' da, edozer gauza, aizta bat, tresna bat, idazkorts bat, adibidez. Beste zerbait da, muiñetik jagia, gizonaren barne-biziak uzta eder lez emona.

Olantxe moldatu euskuzan Arana'k bere olerkiak, espetxean, illuntan egiñak ainbat, mendi gurenetik zabal ta eder, baiña zori gaiztoko gure erria ikusiaz, biotz-taupadaka biribildutako oler-bitxiak.

Giza-abots oro da, ziurki, zerbaiten ereile. Arana'rena aberri ereile. Aren bertsoak —esan dogu— Jainkoa ta Aberria kantatu eben. Bernanos'ek aitatu zitun iñoiz «lirikar aotxoak», emakumezkoak beti gauza bardiña abesten dabela adierazo nairik. Arana'z berebat esan bearko? Ba leiteke. Ez poesi mimiko ta geldoak egin zitulako, bere barrua olan ustu ebalako baiño. Biotzean daroaguna errez adietan emoten. Ak

maite bi eroazan, su bi, bere erraietan. Eta orrexek abesten daukuz eten barik.

Biotzaren intziriak, oiuhizi-garratzak, aren lanak, larogetaz urteak joanak dirala be, oraindik gogotan daukaguzanak. Olerkariaren naia, barriz, nobere bertsoak urtez urte otsegiñak izatea da, ezpairik bage. Eta Arana'k jadetsia dau gurari ori.

Bai, nok ez ditu gaur be entzuten, euskotar eztarriak oiukatuta, aren olerkiak: «Bizkaitarrak gara», «Mendiko negarra», «Azkatasun eguzkia», «Lenago il! », «Agur, Jaunan Ama», «Goxeko Ixarra», «Otsena zara», «Ken!», «Euzko-Abendearen Ereserkia» eta gaiñerakoak? Orretarakoxe idatzi zituan, ain zuzen, kanta daiguzan; eta kantatuz euskaldun biotzak samur-azo ta zirrarratu egiezan.

Xede ori bete beizu, irakurle, gure Irakasle jatorraren biotz-intziri ta samin-oiuak.

Larrea, 1982-3-24

ARANA-GOIRI'REN EUSKAL LANA

Aita Onaindia

I

Bizi zeaztasunak

Euskal arloaren arnasa barri bati bidea emon eutsan gizaseme bipil au Abando'n jaiou zan, San Bizente eleiz ondoan. Aren gurasoak: Santiago Arana ta Paskuala Goiri. Zortzi seme-alabetatik, Sabin izan zan azkena. 1873'garrenean, bigarrenko karlista gerra sortu zala-ta, Laburdi'ko Getari'ra jo eban Sabin'ek bere ama ta anai bigaz, aita aurretik be Ingalterra aldetik zala. Baiona'n egin zituan 1873-74 arteko ikasketak; 1875-76 artekoa, barriz, Donibane Lohitzun'en, azken azterketak Ondarribi'n osotuz. Amaika urtedun Bilboratu ta 1876'garren urteko ikastaroa Orduña'ko jesuitetan asten dau; eta emen, 1881'an azkenengo ikastaroa amaitzen egolarik, oso txarto gertatu zan osasunez, eta urrengo urte bietan ez eban ezertxo be ikasi, bere sorterrria maitatzen eta umetatik ez ekian euskera ikasten jardun baiño. Amazazpi urteko zala aita ta anai bat il yakozan.

Ondoren, 1883'an, bere ama ta anai Koldobika'rekin, Barzelona'ra joan zan eta antxe ikasi zituan Filosofia, Lege-jakintza ta Elertia; baita bitartetan euskera be Arturo Kanpion'ek atera barri eban «Gramática Bascongada»-rekin, len Van Eys olandarraren Iztegi ta Gramatikarekin egin eban lez. Berak be, orrez gain, 1885'an, naiz-ta geroago argitara emona izan, «Gramática Elemental del Euskera Bizkaino», 200 orrialdekoa, osotu eban. Urrerengo urteetan, il arteraiñoako guztian, lan izugarria egin euskun lumaz ta mingaiñez.

Bein, 1893'an, Begoña ondoko Larrazabal baserrian adierazo zituan garbi ta argi asmotan erabiltzan elburu, xede ta lanak. Orreik aurrera erroteko «Bizkaitarra» eritxon aldizkaria sortu eban: il-zori larrian ekusan euskal kontzientzia itxartu nai eban izparringi onen bitartez; bera zan sortzaille ta zuzendari, ta bertoko lanakaitik sarri izan zan salatua, auzipetua ta giltzapetua. 1897' an «Baserritarra» sortu eban, baiña au be, denpora gitxi barru, goitik ixil-azia izan zan.

Jaungoikoa ta Lagi-Zarra zan aren ikurritza; onekin erein eban bere politika azia, lur naiko girotuan erein be, ernera bikaiña bai ekarren. 1894'an edegi zan Euskeldun Batzokija, geroztik sarri itxi ta edegi eutsosena. Onako baten Sabino ta beste abertzale mordo bat espetxean jarri ebezan eta Arana'k orduan ondu euskun, Larrinaga'n egoala, «Lenago il» deritxon olerkia. 1899'an «El Correo Vasco» egunerokoa sortu eban; eta auxe izan zan lenengo abertzale egunerokoa, ta 103 zenbakiraiño eldu zan. Aranak berak idazten eban ia geiena, ta «Bizkaitarra» ta «Baserritarra» baizen zirtolari etorren. Urte onetan samin artean izan zituan pozaldiak be: 4.500 bizkaitarrek bere alde emon eben autarkiagaitik Bizkai'ko Aldundegiko aurkietan jarri al izan zan; eta bertako gauza ta goraberetan zuzen ez ebiltzanak polito zigor-azo ebazan.

Urte oneitan, lan eta lan ekiola, osagilleak aginduta, Sukarrieta'ko baserri baten bizi izan zan. Berton ezkondu zan 1899'an Atxikallende Nikolasa'gaz. Ez eben seme-alabarik izan. 1902'an Ipar-Amerika'k Kuba'ri emon eutsan askatasunagaitik Arana'k urrutidatzi batez, zorionak bialdu eutsazan ango lendakariari. Au zala-ta be espetxeratu eben, eta orduantxe Larrinaga'n aurkitzen zala idatzi eban «Abertzale ezkonduba espetxian» deritxon olerki sentikorra.

Ezin etsi inñolaz be lanean. 1901'an «Euzkadi» iruillabeterokoa ta «La Patria» asterokoa sortu zituan. Argitalpen bi oneik, azkenengoak batez be, atera eben zarata ta iskanbillik, eta 1903'ko Bilbao'ko Udaletxean ziñegotzi ziran abertzale guztiak bota ebezan andik, baita abertzale usaiñeko argitalpen guztiak debekatu be. Ainbeste neke-lorrez abandotarraren osasuna auldu joian oso: erriaren alde emon eban eukan guztia. Sukarrieta'n il zan atzenez, 1903-11-25'an; gazte oindiño, 38 urte besterik ez zituan eta. Bere gorputza, illotzik, an geratu zan Kantauri ertzean, lurperatua; aren gogoa, barriz, berak ainbat goratu eban Jainkoak artu eban bere zorion betierekoan.

II Euskal lana

Naimen sendokoa zan Arana-Goiri, ta etzan inñoz be kikildu bizibidean jagi yakozan zoztor eta eragozpenen aurrean. Gogoko eban azterketa lana ta orretan jarduna dogu aspertu barik: asaben izkuntza jaso ta bitxitu, ona aren elburuetatik bat. Zabar eta murriztua ekusan euskera;

gure euskalkien matasa be bai ikusten eban. Zer egin? Aurrera ziur asko! Lenengotan bizkaierari buruz osotu ebazan lanik geienak: itxorkun eta etimologiaz, gramatika ta eskola-liburuz, eleder ta musikaz, arduratu yakun. Euskeraz ta euskeratzaz beti be.

Asko be asko idatzi eban Arana'k bere bizitzaldi laburrean. Irakur egizu aren «Obras Completas» lanetatik zerbait, eta zeuk ikusiko dozu ederto asko. Ona erderazko lan batzuk: «Etimologías euskéricas», «Pliegos histórico-políticos», «Bizkaya por su independencia», «Tratado etimológico de los apellidos euskéricos», «El Partido Carlista y los Fueros Vasco-nabarro», «Bizkaitarra», «Baserritarra», «El Correo vasco», «Euzkadi», «La Patria», «Patria» aldizkariak eta abar.

Egia esan, Arana'k erderaz osotu euskuzan bere lanik geienak. Baiña berak diñosku bost aldiz gaitz egiten yakola erderaz jardun bearra, ta orretan ba'ziarduan be euzkotarrak ulertu egioen egiten ebal, ez bere gogoz. Gizona, alan be, ez da itzez neurtzen, egitez baiño. Eta Sabiñ'ek esan dogu, ez ekian euskera ikasi egin eban, eta euskera utsean emon euskuzan: «Egutegi bizkaitarra», sakelerakoa: «Umien lenengo aizkidia», «Lenengo Egutegi Bizkaitarra», ormarakoa; berton datoz euskal izenak be, geroago «Ixendegi Euzkotarra» izenez, a ilda gero, argitara ekarria; aren «Olerkiak» eta «Libe», azkenez, euskeraz osotu ziran.

Norbaitek bear bada esango dau: «Nolako euskeran idazten eban?» Eztan edozelakoa, ez. Ona baserritik urira doazan neskatiak dabezan arriskuai buruz, gurasoai diñotsena: «Bertoko baserrietako neskatiak zur ta ederrenak —idazten dau—, euren gurasuak Bilbao'ra, otseñak ixateko, bidaldu daroyez. Guraso orrek eztakije nora euron alabaok bidaltzen dabezan. Dirutan datozanak, diruban bertan aurkituten dabe euren galbidia, euren galtzia. Beste batzuk usuaren zuritasunez jantzita ta dirubari larregi jaramon ezik datoz; baña Bilbaon miru ta sayarre asko dagoz, ta usotxuok eztaroyez euron aretjuak ezautu, euren erpiak oratuta dagozan artian. Orduban berandu da. Eta ekixube, euzkeldun gurasuak, extirala gizonak sayarre gaiztoenak, emakumiak baño: onek, eitz edo kaza-egiteko, ezartzen doyazan aitz nagosijak dira Eztaziñoiak eta Merkauak. Euzkeldun gurasuak: ezegixuz bidaldu zeure alabaok Bilbao'ra. Obia da erdeldun otseñez beterik uri au ikustia».

Arana'k, berak ikasi ta idatzi ez-ezik, eragille trebe lez, bultzada ederra emon eutsan euskerari. Aren irrintziari esker, ainbat euskalari ta euskal idazle jagi ziran or-emendik, gartsu, bizkor eta kezkarri. Il-zorian idoro eban Arana'k bere izkera munduratu zanean, eta konturatu-ala, ilte ori uxatzeko alegiñak alegin egiten saiatu zan. Erriaganako maitasunak, aber-

tzaletasunak gaizkatuko eban, aterako eban gure izkuntza bere eriotz-zoritik. Beraz, onela iñoan: «Euskera ilten ba'da, abertzalerik ez dalako izango da». Il ez zedin, geure nortasuna zaintzen alegindu gaitez, beste iñok baiño lan izugarriagoa egin eban. Guk uste baiño geiago zor dau-tso, ba, Arana'ri; a izan ezpalitz, ziur asko, ainbat gauza ta balio aintza-garri, euskaldunonak, galduak genduzan onezkero; euskera bera be, ak zuzpertutako erriak eta idazleak eutsi ta jaso ezpa-lebe, lurperatua bide genduan onezkero.

Beioa emen olerkiaren mamiña, irakurri ala, obe ulertzeko be, J. M. Leizaola'k bere olerkiari buruzko lanetan diñoskun au. «Olerkiak duan lendabiziko berezitasuna, esan-naietan dago. Olerkiak ez du itzaren esanai bera, bakarrik nai izaten, erantsi lezayoken beste esanai bat agertarazi nai izaten du, eta beste esanai onen bidez edertasunaren biotz-ukitzea suspertu.

«Orretarako itz-izun edo ingurapenak (metaforak) ber-esateak (repeticiones), maillako-itzak (gradaciones) ta aurkako esanak (contrastes) izaten dira bide oituenak. Zenbat eta bide oyek maiz ta egokiago erabilli ainbat olerkia ederrago, mamiari dagokionengatik.

«Euskerak bide oyetakoen arteko esanai asko ba ditu. *Aitoren semea* jatorri goitueneko gizon bat izendatzea itzizun edo metafora bat esatea da: *berbera* ber-esate bai da; argi ta garbi maillako-itz bat. Abek, beti aotan dauden esanak, orde, olerki batean ez lukete bereziak izango, ta onen edertasunaren bide ere ez lirake izango.

«Berriak eta egokiak bear dira. Berriak izatea ez du iñoiz entzun ez dirala esan nai; era ontara erabilli ez dirala baño. Egokiak, ez luzegiak (abek zertan ari geran aztu eragiten digute, ta nastu edertu bearrean), ezta betez ondo ez aitzeko bezelakoak (latzak, erre, aitzen ez diranak, ari geran gauzarekin zer ikusi ez dutenak) izatea da.

«Ona eredutzat euskal abesti bikañenetako bat:

Txorriñuak kayolan tristerik du kantatzen;
dualarikan zer jan, zer edan,
kanpoa desiratzen. Zeren?, zeren?
Libertatia ain eder den.

«Ontan «zeren? zeren?» ber-esatea ezin egokiago dezute; aurkako esan egoki batek tristeziaren sortuera begi aurretik kendu izan digu-ta. Galderari indarra ematen dio ber-esateak. Aurkako esana, berriz, «dualarikan zer jan, zer dan» da. Askatasun zelatasunak lotua dagonari sortzen

dion miña gain-gañean agertarazteko, zein egokiagoa? Askatasuna nai dekalda? Ez al dek, bada, zer janik zer edanik? Itz oyek, margolariak arpegi aldean jartzen duten margo illunaren lekua dute». (Obras Completas, Donostia, 1981, I alea, 69 orr.).

III

«Olerkijak» liburua

Olerki mordoa itxi euskun Arana'k, bere biotz saminduari askatasun pizkat emonaz egindakoak. Erri-askatzaile askok jo dau bide orretatik: J. P. Rizal'ek Pilipinas'en, eta Mao-Tse-tun'ek oraintsu Txina'n. Erria biztuteko egokia izan olerkia. Ba-ekian, gaiñera, olerkia kantuari lotua ebillela, ta ondu ebazan geienak erri kantu barruan moldatu zituan, ots, erriak abesteko eran biribildu euskuzan. Zer gai erabilli eban? Aberria, ikurpe onekin: «Jaungoikua eta Lagi-Zarra». Ezta aren poesia irudimenaren saio uts, egi batek aragitutako olerkia baiño.

Arana ilda gero, aren paper artean agertu ziran banaka batzuk izan ezik, aitatu ditugun agerkerietan datoz geienak. Eleizalde'tar Koldobika'k, Bergara'ko seme argiak arduraz batu ta txorta eder bat argitaratu eban aren poesi-lanakaz, 1918'an; izenburu au emon eutsan bilduma orri: «Olerkijak». Itzaurrean onan diñosku biltzaileak: «Itz barri gutxi esan negiskezu, irakurle ori, Arana-Goiri'tar Sabin'en Olerkietzaz, Euzkel irakurtzale oroen edo beintzat geyenen artean arras ezagunak dira, banaka an-emen sarri argitaldu izan diralako. Baña gaur, idazti baten bilduta eskeintzen yatzuz, ta txukundo argitalduta gero, Sabin aundiaren olerkiok. Beste zor askoren artean, gure Sabin maiteari auxe be geneuntson, eta ordain-aldia oraintxe eldu yako: zelako atsegin ta maitasunez opaltzen dautsozun oraingo idazti au!»

Liburu bati, irakurtean, atsegiña artzeko, nok eta noiz idatzia dan jakitea, bearrezko dala deritxat. Abertzale batek eta eusko-abertzaletasunaren sorreran bertan egiñak dituzu olerkiok. Ederki diño, beraz, Eleizalde'k: «Abertzale ba-zara, irakurle ori, idazti au txalo ta poz-oyuka darkezu, noski. Abegirik gurenena dagiskeozu. Agi-agian, begietatik negarra zintzilik eta biotza samurtasunez beteta dozuzala, españetara urbildu ta mun-egingo dautsozu. Irakasle aundiaren gogo zintsoaren emoitzik ederrenari bezela. Bai, noski!»

Alan be, abertzaleentzat bakarrik egiñak ete dira olerkiok? Ez; ederzale ba'zara be, ba-dozu emen ederrik. Eleizalde'k barriro be: «Abertzalea izan ezarren, olerki-zalea ba-zara, daskeintzugun idazti au abetalduko dozu; olerkiok berez ederrak, goitiarrak eta ziñez irakurgarriak diralako. Euzkelerrian, oraindiño, aunelako gutxi sortu da. Arrese ta Beitia'k olerki geyako egin ebazan, ez baña obeak; gozoagoak, samurragoak agian; ez baña kementsuagoak, ezta gizonezkoagoak: *Lenago il* irakurzu, arren:

Ze ikusten dabe neure begijok?...

Au danau dakust galduta:

Beresi, baso, mura ta mendi,

Uri, baserri ta dana!...

Askuntz au kemenez eta suz beterikoa dala autortuko dozu; baña kemena ta sua azkeneraño geitzen ta geyagotzen doazala be laster dakuskezu».

Iru sailletan banandu euskuzan Eleizalde'k, bilduma egiterakoan, Arana-Goiri'ren olerkiak. Onan: I. Bost *ereserkî*: 1) «Oñatz-Loyola eta Likona'tar Iñaki, Bizkaya'ren Zaindari deunari Bizkaitarrak», 1895'an egiña; 2) «Oñatz-Loyola eta Likona'tar Iñaki, Gipuzkoa'ren Zaindari deunari Gipuzkoarrak»; 3) «Agur, Jaunan Ama» (*Ave, maris stella* euskeraz); 4) «Jai andi onetan» (*Sacris solemnis* euskeraz), ta 5) «Euzko-Abendaren Ereserkija». II. Zortzi illots: 1) «Gaurik baltzena»; 2) «Ene Ama»; 3) «Oraingo Bizkai-bizkarrak», 1896'an egiña; 4) «Mendiko negarra», 1896'an egiña; 5) «Abertzale baten negarra»; 6) «Otseña zara»; 7) «Lenago ill», Bilbao'ko espetxean 1895'an ondua; 8) «Ene Aberrija!». III. Amazortzi abesti: 1) «Begoña'ko Ixar zerutarrari», 1895'an egiña; 2) «Ama Goikuari»; 3) «Andera Mirena garbijari»; 4) «Josu'ren Bijotzari Abestija»; 5) «Gabona»; 6) «Goxeko Ixarra»; 7) «Ixarkundia», goiz-abestia; 8) «Ederra zara»; 9) «Ai, Mikel»; 10) «Bizkaitarrak gara!»; 11) «Ken!»; 12) «Ai. Kepandon!»; 13) «Urkiola'ko bidian»; 14) «Boga, boga»; 15) «Abertzale ezkondua espetxean»; 16) «Ziñesmenal»; 17) «Astarloa'tar Paul-Kepa'ri», ta 18) «Didar bat aditu da».

Eder yakozan Eleizalde'ri Arana'ren olerkiak. Onela diño: «Goititar dabil beti, arranoa egaz bezela, olerkari bikain aunen oldozkuna. Lurreko zirtzilkerietan ez dozu iñoiz idoroko. Bere askua (kemena) orrelakoxea izan zan, eta asku ori egikunetan igarri bear, nai ala ez». Izan be, mamiñe-ra jo ezkeroko, gutziz sentikorrak ditu batzuk, illetotsetatik «Mendiko nega-

rra» bereziki. Eta ereserkietatik «Euzko-Abendarena» ba'leiteke, izki ta doinu, munduko ederrenetarikoa izatea.

Azalari gagokiozala, ez eban rimarik gura; alan be, ondu zituanak kantetako ziranez gero, azken bardin-amaitze edo rimaz osotu euskuzan geienak. Olerkiak neurtzeko ta, jarri euskuzan legeak darabilguz gaurko olerkariok be. Labur: Arana'ren olerkia giarra dozu, indar aundikoa, biotz-odoltsuz gaiñezka egiña: aldiz diardu latz, barru loak artuak itxartu nairik, eta aldiz, samur, sentikor oso, egarbera ebiltzan euskaldun urduriak atzemon naita.

«Esanayak olerkiaren mamia diran bezela —diñosku barriro be J. M. Leizaola'k—, itz-otsak azal ta ezurra dira. Ta esanayetan edertasunaren biotz-ukitzea billatzen dan bezela, itz-otsetan ere ez dira zuzenenak nai izaten, ederrenak baño. Zein aukeratuko dan ez du argi-nayak agintzen edertasun-nayak baño.

«Emendik, olerkiak neurtuak izatea; emendik, olerkien azkenenکو itzak ots antz-berdin edo berdintsukoak izatea. Euskerak abetan jartzen olerkien azal ta ezurren berezitasuna; beste izkuntzak beste berezitasunak nai izaten dituzte». (Ibidem, 72 orr.).

IV Oler-sena

Esanak esan, or dago Arana'k egiña ainbat arlotan. Eragille benetako, egiaz. Euskal ezpiritu barri bat sortu eban euskalduntasunari berebiziko kemena ezartzeko. Adimen zolikoa zan, eta politikan ez-ezik, euskal eremuan lan itzala osotu euskun, esan dogunez. Aren ertxiak, artezak ziran; baita gaur-egunerako be. Izango ditu bere akatsak, baiña ak erriari ta euskerari emondako bestelako indarra, onerako izan da beti be. Saiatu zan arloa ez eban erren itxi.

Ezta olerki-arloa be. Esan dogu: olerkari bikaiña genduan Arana. Biotz sentikorra ta adimen zolia bear dira erti-lanerako. Zorrotzik zorrotzena zan adimenez, eta biotz-ondo txit bizia, erriaren alderako atan be. Abertzale bero zalako, olerkari bikain dogula, diñosku Eleizalde'k. Ots, erri-berotasunak arrotua, goizale dabilkio oldozkuna.

Oler-sena ez da edonoren doai; artista ez da edozein, poesi zorakor bat ez dau edozeiñek idazten. Doai berezia bear da zerbait egoki molda-

tzeko. Ba-ditugu olerkari bakar-zaleak, baita gizarte zaleak be: biok dagiez, egiazko poeta ba'dira, lan aintzagarriak. Bakar-zale dana bere barruko mundu zoragarrian murgilduta bizi da, lan dagi; gizarteagaz naste bizi danak, ostera, gizarteko kezka ta egon-eziñak batu ta dardarazten daukuz. Bitzuok ditugu, geien bat, iraultzaille.

Bere egikera dau ertilariak, bere-berea nunbait, bere ertikera, bere estetika. Ertikera barriz adierezpena da, barruko zerbait iragarten dauskuna. Griña da adierazpena, au da, barne-lera, teknikak lagunduta. Ortik bada, egikera berezi batean, barrua leraz, gartsu ta gogartuz azaltzen daukuna da olerkaria. Gaur bide askotatik dabilkiguz olerkariak; oneik illunak dira, areik argiak. Alan be, poeta ona danak argi ta errez adierazo oi ditu bere oldozkunak.

Gaurko olerkari askok lez, Arana'k gizarte bideak zear jo eban. Lo egoan euskaldunaren arazoetan murgildu yakun barru-barturaino, eta egoera orrek bere-bere ebazan istillu ta nekeak abestu euskazun bertso bizietan: Gaur iraultza garaian gagozan lez, orduan lo-zorro euskalduna; ta loaren mende dagoana esnatu, benetan esnatu nai izan ezker, txibita erabilli bear da. Orixe dagi Arana'k, zartada ederrak emon, beiñola gure asabak arerioa ur egoala somatzean mendi tontorretan joten eben adararren pareko: deia zan, burrukarako, erria etsaiez esiturik egoan eta. Bera doa aurrelari, ikurrin eroale, burruka onetan. Olerkariak, izan be, leen eta orain, beti erriaren kezka ta larrialdiak, erriaren poz eta aurrerapenak abestu bear ditu.

Arana-Goiri'k ba-eban, bere idatziak lekuko, eder-sena. Baita oler-sena be. Gaitasun orrek eraginda, ederra, nai izadian eta nai nobere barnean, benetako poetak egin oi dauanez, somatu, sortu ta adierazoko dauku. Eguzkiak bere izpiak bialdu oi ditu mundua lotatik itxartu dedin; olerkariak bere poema ederrez, gartsuz itxarrtuko dau euskaldun loak artua. Iraultza garaia da, ta ori abestuko dau aurrenik, eta ondoren txorta bat egiñik, maitasuna, fedea, izadia...

«Neurria bitara artzen da euskal olerkietan —diño J. M. Leizaola'k— : olerki txorta, ahapaldia, bakoitza aurreko ta urrengoarekin berdiña izanik, ta neurtitz bakoitzak txortaren lekuan dagokion neurrikoa izanik.

«Ahapaldietan neurtitzak zenbatzen dira, ta bikoak edo irukoak edo laukoak... edo *zortzikoak* izendatzen ditugu.

«Neurtitzetan izkiñak (itzak dituzten otsak) zenbatzen dira. Adibidez, ona Oxobi'ren biko bat: (*Alegiak*, «Bi garraiton») olerkiaren amayeran).

«Ba-no-a = Us-ta-ri-tze-rat,
Txo-po-lo-ren = la-gun-tze-rat».

Bi neurtitzak zortzina izkin edo itz-ots dute, ta biak emayeran ots berdiñak, *tzerat*. Ta ots-berdin onek aurrekoekin zer ikusirik ez dulako, ta olerkia or bukatzen dalako, bi neurtitz oyek ahapaldi bat egiten dute, bikote bat» (*Ibidem*, 72 orr.).

V Neurkera legeak

Itz neurtu batzuk antolatuz bakarrik ez euskun Arana'k bere poesi-zaletasuna agerterazi; areik birbiltzeko legiak eta arauak be eskeiñi euskuzan, eta ez lokak gero, zentzunez oiñarrituak baiño. Bere apaiña dau euskal poesiak beste izkuntzetakoak lez; apain au, ederkera ua lau zerok moldatzen dabe batez be: bertsoaren azentu ta *igikerak* (ritmuak), *neurriak*, edriko *etenak* eta *azken-amaitze* bardiñak, edo rimak. Olerki-lan bat bertsoz zetan idatzirik ez egon arren, orrela jokatu oi dogu geienetan; eta bertsoa aldezkiko lerro bat dogu, ritmuaren makilpean sartua; lerro onei, asko diranean, aapaldia deritxegu.

Azken-amaitzeari buruz ez eban Arana'k ezer idatzi, naiz-ta zerbait esateko asmotan ibilli. Onela berak: «gai orretzaz jarduteko ba-dot asmoa. abagunea dodanean, bai bertsolariak eta bai olerkariak onetan egin oi dabezan utsak, andi-andiak dirata. Oraingoz auxe diñot bakar-bakarrik: euzkeraz erabilli oi dan azken-amaitzea (rima) guztiz mugatua dala; izkia ezarten yakon mugikeak beste zerbait eskatu ezik, silaba bakardun oskidetzat besterik ez dogu; silaba guztiak doiñu indar bardiña dabe ta bertsoak, berenez, gramatikaz bestelakoa dan azken silaban ots bardiña egi-tea, asko dau. Ontaz, bertso azkea (zuria) amaikidetan osoa naiz oso-eza dala esan dagikegu euzkerari dagokiona; alan be, bertso gille batek be erabillita ez dot ikusi oindiño».

Euskal bertsoa, beraz, zenbat silaba ainbat pikukoa dogu; naiz-ta gurean be iñoiz olako zerbait sartu gurata ibilli, guk ez dogu gerkarrak eta latindarrak lez oin-bitartez silabak neurtzen; bi onein izkuntzak amatzat daukezan erromantzeak be, geienik beintzat, silabaen bitartez egin daroe gaur neurkera. Gure euskerak, egia esan, orreik baño zarrago izanik, euki eban nunbait bere neurkera berezia, ta saia bearko giñake berau billatzen.

Or ditugu, ortarako, zeinbat gura atsotitz —beñolako bertsolarien lana—, kopla zar eta gaiñerakoak, olako zerbaiten bidez izan ezik, ezin neurtu daitkezanak.

Silaba auzi onetan, orraitino, ba-doguz euskeran, edozein izkuntzatan lez, silaba bi bat bezela oguzi oi ditugun kasuak. Gogoz artzekoak dira ontan-ats bikiak; oneik, bada, bokal bi izanda be, silaba bat baiño ez dabe burutzen. Euskeraz sei dira aots-bikiak (diptongoak): *ai, au, ei, eu, oi* ta *ui*. Ez dago besterik; ezta irukoitzik be. Bertsolariak iñoiz erabilli daroe *oa*, baiña euskal belarriak eztau ondo artzen. Onetan be, izkuntza batetik bestera alde izan.

Zeatz-zabal ari da Arana gai ontaz «La fonética en el metro vasco» deritxan lanean. Ontatik, bertsolariak eta olerkariak dabezana eskubideak aitatu soil-soilki. *Alkartzapena* ta *zaitipena*, ots, sineresis eta dieresis ez ditu ontzat artzen abandotarrak; bai, ostera, *ikolpena* edo sinalefa. Eskubide ontaz baliaturik, bokal biren ezkontza dagigu, au da, itz baten azkena ta urrengoaren lenena, itz jarraiko amaia ta asiera, buztartu egiten ditugu. Adibidez: semea *ta ama* bi *aa*'kin bat dagigu. Baita biki mordoak diranean be: *gau uzua*, ta abar. Ona lau sail ikolpena egin dagikegunak: *a-a, e-e, o-o, u-u* ta *i-i*; bigarren: *au-u, eu-u, ai-i, ei-i oi-i* ta *ui-i*; irugarren: *a-au, a-ai, e-eu, e-ei, o-oi* ta *u-ui*; laugarren: *a-u, e-u, a-i, e-i, o-i* ta *u-i*.

Euskal bertsoetan beti egin bear ete sinalefa? Arana'ren eritxiz, bai. Ak beñik-bein uts bezela jotzen dat: bear danean ez egitea; bardin, bear ez dan lekuan egitea be. Ak onetan zeatz-zeatz jokatu eban, egundo be pot egiteke. Gaur-egunez askatasun geiogo opa dogu, ta ez dogu nai elertian be gisa ortako arau estuegirik. Atxe sartzen danean, alan be, kontu pizkat izan bear genduke, izki onek diptonguak bereizi oi ditu-ta. Esate baterako: *ahapaldi* idazten ba'dogu, lau silaba ditu, ta aapaldi jarten ba'dogu, orduan iru bakarrik, *aa* biak ikoldurik.

Abandotarrak aintzat artu zituan beste lau eskubideok be: 1'goa: Itz bat, bakarka artuta, autuan moztu ba'dagigu, bertsoan be bardintsu: *enẏki* erabilli gengike *eguzki* orde; 2'garren: itz bat luzatu oi ba'dogu, luzatu: *garean, garan* orde; 3'garren: ango ta emengo idazkerak erabilli, ta 4'garren: aditzaren eta onen laguntzaillearen arteko laburpenak egin; adibidez: *emongotẏut, emongo dautẏut* en orde.

VI Gureztat eredu

Jainkoak noizik noiz bialtzen dauskuzan gizaseme gailen orreitakoa zan Arana, eta iñoiz be ez dogu merezi dauan neurrian etsi, ebatzi eta goimaillaratu al izango. Urli ta berendigaz elkar jote ta bardintzak egin arren, gaitz izango yaku aren goi-bera eltzen danik. Irakur bere lanak —38 urtekin il zala gogora ekarriz— eta zeuk esango daustazu. Ez imintzio naiz ziñu arloterik eio, egia ezmezean ipiñi guraz.

Gaur lakoxe giroan bizi izan zan Arana Goiri. Kementsu ta gotor zan, guztiontzat eredu. A, abandotarra, illunpe naigabetsuan larri egoan euskal lurrean eguzki dizditsu agertu yakun, dana barriztu ta irauli bearrrez. Politika arloan lan ikaragarria osotu eban; bardintsu istorian eta izkuntzan.

Eta ain zuzen be, izkuntzari loturik, beioa emen aren euskal lanaren eredu legez, idatzi zati au. Esanik geratu da, euskaldun barri zala. Umetatik ez ekian euskera, bere izkuntza zalako noski, ikasi egin eban. Eunka dira gaur euskera ikasi nairik saiatzen diranak, baita beingoan ikasten ez ba'dabe, zailla dala-ta, ikasteari agur egin daroenak. Arek ez, arek ondo menderatu eban, eta luzaro bizi izan balitz, obeto menderatuko eban oraindik.

Emen dozu, irakurle, «Au da aukerea!» izenpuruz, beste askoren artean, emon euskun lantxo:

«Urreratuten bai dira kontzekaliak aututeko egunak edo aukundiak. Orrillan ixango dira.

Bai dakigu edonungo errijan igitu ta txirindauko dala diruba, munduko jaun inpernutar ori.

Gaiztuaren esku okerra ezta zikotza, damon diruko ostian zizku edo dirontzi daukana baño andijaguen bat ikututen badau.

Baña zer esango dogu dirala bizkaitar eroskarriak? Bai dakije, eurok saltzen diranian, euron asabaen odola ta Bizkai gaxo guzti au bere, saltzen ditubela? Aztu bai dabe, euron asabeak Bizkai au sartu ebela euren odola jarijonik españarra-kalteko gudaetan? Eztakuse zelan geure Bizkai ederra dagon maketo ta maketozaliak birrindu ta eratzita?

Motz edo maketuak sartu yakuz Bizkaya'n, jarri yakoz bere sukaldian eta bere semiei etxejaundu yakuez bertan. Bizkaitarren batzuk euren aizkidetu ta anaitu dira, mai batantxe alkartuta ta España'en otseinduta.

Ara nortzuk diran Bizkayaren arerijuak: maketuak eta euron aizki-diak, edo maketozaliak. Eurena da gute Errija; eurenak, geure etxiak; eurenak, geure errañak; eurenak, geure bixitzak; eurenak, geure seme-ala-bak eskola edo ikastegijetan eta ezkontzetan; eurena, geure zoriya; eurena, geure ixangua; eurenak, batez, geu ta geuria... Eta gu, lotan diraugu, iñoz itxartu barik!

Siñiskorregijak dira bizkaitarrak. Esaten badeutse edonok eltzen yakuela euretara eurei on egiteko, laster ta urren siñisten deutsae.

Baña au ezta txarrena. Gero, eurek autu ditubenak; igoten bai dira agindegijetara... an dabiltz urte batzuketan... an ikusten ditube... baño zer egiñik? Bizkaya'alde ezebez; bai asko Bizkaya'kalte. Alderdi motzaille guztijak igaro dira erri-agindegijetatik... onik ezebez egiteko, bai gaiztorik asko. Bizkaitarrak, ostantzian, au ikusi ezker bere, itxututa dirabe... Eta geure Bizkaya motz-motzatuten da olan.

Ezta au berez olazeikorrena.

Noredonok urten bada bizkaitarrei esatera, aztu dabela nunguak diran, eztirala euren asabaen seme zintxuak, ikasi biar dabela nortzuberik datozen, nortzuk diran eukok, nor euren Erri Ama dan, nortzuk onen arerijuak diran... zenbat dira, gortuta eztiranak agertzen? Zenbat itxartzen diran? Zenbateg dantzubez ta dakasez itz on orrek?

Gitxi-gitxi.

Olantxe doya aurrerantz, edo obeto esateko, atzerantz beti, geure Bizkai gaiztetsija: motzatuta, españartuta.

Bizkaitartuko ete da nozedonoz!

Aukera madarikatuba!

(*Bizkaitarra* aldizkarian, III urtea, 1985'ko opaillaren 31'an).

Agur, Bizkaya'ri

Agur, Bizkai ederra,
Neure Erri maitia:
Zugandik nik biar dot
Urriñera juan.

Bijar enaz igongo
Zeure mendi-gora,
Enaz ibiliko bez
Ibar politetan.

Zu izten zaitut, Amatsu,
Zu itzirik bezauta...
Eztot gura etorri
Zu ikusteko orrelan.

Eztot gura negarrein,
Bijotzeko Ama,
Emon zeustan esnia
Negartzeko etzan:
Odol zu biztuteko,
Odoldu dakidan!

Bizkaitarra, 8' zenbakija, 1894-Jorrala-22

Bizkaitarrak gara!

*Bizkaitarrak, bizkaitarrak gara:
Bixi beiz Jaun-Goikua eta Lagi-Zarra!*

I

Ezkara españarrak,
Ez arrotzaliak,
Ez maketuen edo
Motzen aizkidiak:
Geure Ama danaren
Geu gara semiak;
Bera Bizkaya dala,
Geu gara beriak.
Bizkaitarrak...

II

Antziñan Erdelerrri
Gure Bizkaya'ren
Arerijua zana
Ezta atzeratuten.
Bizkaya maittetako,
Bera-areijuaren
Arerijuak ixan
Biogu lengo-len.
Bizkaitarrak...

III

Geure Erri Ama dana
Arrotzak askotan
Aspiratu ta bezau
Gureben antziñan;
Baña asaba zerdenak
Eratzi ebezan,
Odolez ibaitturik
Erri-mugea alan.
Bizkaitarrak...

IV

Asaba arek Bizkaya
Bestez odol baño
Ezeuskubela sortu
Eztogu aztuko;
Ta euron seme onak
Orain ixateko
Odola atontzen dogu
Bizkaya'entzako.
Bizkaitarrak...

V

Gure Bizkai maittia
Mozak menbetuta,
Nai biar dogu danok
Olan dakuskula,
Bere Azkatasuna
Azkatasun utsa,
Ezpagagoz nastuta
Mozak ezpagara,
Bizkaitarrak...

VI

Askaturik Bizkayak
Kate lotsadijak,
Laster eukiko doguz
Zorijon garbijak:
Jaungoikua lenengo
Eta bere egijak,
Bere Semiak emon
Deuskuzan lagijak.
Bizkaitarrak...

VII

Jaun Done Goikuaren
Beian egongo da
Bizkai'ko erri danon
Gernika'n Batzarra,

Antxe lagi ederrak
Eingo deuskuzala,
Lagi-Zarr'tik urtenik
Artez-arte dana.

Bizkaitarrak...

VIII

Oikinde onak eta
Ekandu ederrak
Ordetuko ditube
Motzaren okerrak,
Eta onduko dira
Mendiko bazterrok,
Ta etorriko yakuz
Zerutik eskerrak.

Bizkaitarrak...

IX

Antziñeko enda zar,
Garbi ta bakana
Orain maketuenak
Dagona betuta,
Biztuko da ta betik
Jagiko da gora,
Eta bizkaitarrena
Bizkaya ixango da.

Bizkaitarrak...

X

Bizkai guzti-guztijon
Euskera gozua
Egingo dogu danok
Biar dalakua;
Ta motzen erderea
Aldendukogula,
Gure Erriko edonun
Arrotz-etsiko da.

Bizkaitarrak...

XI

Nabarra, Benabarra,
Araba, Gipuzko,
Lapurdi ta erritxat
Daukana Zubero,
Eztittu Bizkai onek
Iñozpez itxiko,
Bere anai maitiak
Eurok diralako.

Bizkaitarrak...

XII

Bixi bei Jaun-Goikua,
Bixi Lagi-Zarra,
Biz eurokin betiko
Erri bizkaitarra!
Bizkai ta Euskelelri
Dano batzatuta,
Errez arrotza daike
Bertotitxe bota.

Bizkaitarrak...

Bizkaitarra, 23' zenbakija, 1895-Epala-24

Oraingo bizkai-bizkarrak

I

Aberrijak *Bizkaya*-ixena dauz
Bizkardi bat zan lez bere;
 Baña orain daukazan bizkarrak
 Ixena zikintzen dautse.

Auxe da, anayak, zorigeztua;
Au lots andija da argiro!
Bizkaya'ri bere ixena berez
Garbi geratu etxako.

II

Mendijetako *bixkar* zabalak
 Aratu egixuz ondo,
 Ta idoroko dozuz motzalez ta
 Motzez beterik osoro.

Auxe...

III

Bizkai-semien *bizkar* senduak
 Arrotzak ezarrirako
 Kate lotsadizko zama aztuna
 Pozik dakarre politto.

Auxe...

IV

Baña euron *bizkarrak* senduak
 Dira, ta kate-ganian
 Euron buruben saltze-diruba
 Ekartzen dabe askotan.

Auxe...

V

Gaurko Bizkai-alaba eruok
 Eztabe nai kopetarik:
Bizkarretik jasota ule ederra,
 Dakarre motzak letxerik.

Auxe...

VI

Bizkai onetako *bizkardijan*
 Ezta inun *bizkar* zindorik,
Bizkar gustijok dagozalako
 Gusti-gustiz motzaturik.

Auxe...

VII

Gitxi dira Bizkai-sume onak,
 Gitxi dira bizkattarrak;
 Gitxi, bizkattartasun-zamea
 Zintzorik dautsen *bizkarrak*.

Auxe...

1898-Orrila

Baserritarra, 7^g. zenbakija, 1897-Bagila-13

Gaurik baltzena

(Arrats-abestija)

Dan... dan... dan ...!
Eguzkijak iges-einda,
Dana illuntan.

Bizkaya estal
Bei gaupian:
Lagi-Zarra gal-eban da
Baltzittu zan.

Baserritarra, 8'g. zenbakija, 1897-Bagila-20

Urkiola'rako bidian

I

Auzokuak

- Ain arin
Nora yuan
Uso zurijena?
- Mendira
Andoni'ri
Egittera arrena.
- Zein arren
Urkijolan
Deunari eteko?
- Españañ
Neba ona
Ez gaiztotuteko.

II

Ezkonak eta lenengo umia

- Jon Ander,
Ze eskiñiko
Yeutsagu Deunari?
- Ume au
Emongeutsan
Bijotzez Berari.
- Zelan, ba,
Geuretxu au
Ixangok beria?
- Ba-dona
Jaun-Goiko
ta Lagi-Zar-zalia.

III

Attittea ta billoba gexua

- Attitta,
Deuntxubari
Ze eingeutsat eskatu?
- Laztana,
Lastertxuben
Agigun osatu.
- Ta gero
Zelan eskar
Emongo deutsat nik?
- Seme on
Ta bizkattar
Zintzoena ixanik.

Baserritarra, 12^g. zenbakija, 1897-Garila-18

Mendiko negarra

(Batzukua)

*Ene aberri laztana,
Jausi zara España-pian...
Obia erijotza da!*

I

(Bikua)

Aberrija, nok
Ikusi zendun
Iñoz erbestek
Bezauta!
Orain gustirik
Txarrena
Zeure jabe
Eta jauna da.
Zelan lotsaz il etzara!

II

Antziñan zeure
Jaun nagositxat
Goikua zendun
Bakarrik.
Orain erbeste
Dongerik
Dongienak
Zagoz beturik.
Il baño ezta oberik!

III

Zeure basotik
Atzo igoten zan
Eskari ona
Zerura.
Gaur erdeldunak
Sartuta,

Axia emen
Birauez bete da.
Zelan ondiño il etzara!

IV

Len zeurentzako
Lagi gustijak
Zeuk egiten oi
Zenduzan.
Gaur motzak einda
Españan,
Zeu salduta
Zagoz an bertan.
Zegatik iltzen etzaran!

V

Areitz-azpijan
Len bizkattarrak
Batzarrak-etten
Ebezan.
Gaur Aretxeko
Ganian
Danak dabiltz
Zoli dirutan.
Ta, bixi zara zeu olan!

VI

Zeure semiak
Zenduzan atzo
Zeure buruba
Zaintzeko.
Aretijuak
Oraindo
Eruaten
Dautzuz galtzeko.
Eta, etzara il onddiño!

VII

Ekandu onak
Asabaeri
Zoruna emon
Len eutsen.
Ara motzenak
Gaur emen
Zeure bijotz
Garbija usteltzen.
Ta zeu, Ama, etzara iltzen!

VIII

Abenda Zarra
Zeure semiak
Irauten eben
Len utsik.
Arrotzakin gaur.
Nastaurik,
Zeurentzako
Ezta odolik.
Zelan etzara il bertotik!

IX

Len zeure seme
Eta alabeak
Ezesten eben
Arrotza.
Españarrakin
Batuta,
Gaur ezkontzen
Dabe ber-bera.
Oraindik zeu bixi zara!

X

Len euzkerea
Zeuk belarrijan
Zentzuban biar
Zan legez.

Euzkeldun garbi
Bat berez
Ezin da gaur
Idoro inunbez.
Zelan etzara il zeu lorrez!

XI

Goiko Jaun ona
Kendu dautzunak
Lagi zarrak dauz
Suzitu;
Abendea be
Il dautzu,
Ta euzkera
Dana zatittu.
Ta, olan bixi nai dozu!

XII

Eztakust orain
Zeure zeruban
Gurutz Zurija
Argirik;
Ez zelayan bez
Azirik
Areiz Deuna
Orleiz jantzirik.
Ta, bixi zara bilosik!

XIII

Gurutz Zurija
Baltzittu da ta
Areiz orleya
Orittu.
Geratu ezer
Etxatzu:
Seme onik,
Ama, eztozu.
Il, Aberrija, zakigu!

XIV

Obi-onduan
Negarrez zakust
Miñez beterik,
Gaxua!
Amatau yatzuz
Gogua
Eta odol
Orren berua.
Ta, Ama, ondiño il etzara!

XV

Ez egin negar:
Etzaut, Ama, nai
Negar-egiñik
Zu ikusi:
Zeure negarrok
Mozari
Eragitten
Dautso barre-irri.
Il, Ama, laster! Il zadi!

1896-Orrila

Baserritarra, 13' g. zenbakija, 1897-Garila-25

Oñaz Loyola eta Likona'tar Iñaki

Bizkaya'ren zaindari deunari bizkatarrak

Iñaki,
 Jaunguak bidalduba
 Ludijan ixatera
 Josu'ren
 Gudarijen buruba!
 Batzarrak
 Autu zindun
 Bizkatarren
 Zain Deuntzat
 Zeu zara
 Zaindari ta
 Jaun onena
 Geurentzat.
 Iñaki,
 Entzun, arren, eiguzu
 Ta geure opea artu!

Bijotza
 Bizkatarrak
 Jayotzetik
 Damotzu:
 Zeuria da
 Beria...
 Baso, mendi, ibai, arru...
 Zeru-gottik,
 Deun-Iñaki,
 Jagon, ba,
 Bizkaya!

Jago-ixu
Jaun-Goikua,
 Jago-ixu
Lagi-Zarra:

Areyo-
 Aurrian Zeuk
 Agindu
 Bizkatarra...
 Gudean sarturik,
 Ezpatea artuta
 Bizkatarren aldez
 Donge ta areyua
 Inddar zerutarrak
 Zaittu osoro ta...
 Zori-ontsuba
 Bizkaya beti ixango da,
 Zeuk, Iñaki zainduta!

Ipuzkoa'ren zaitzari deunari ipuzkoarrak

Iñaki,
 Jainkoak bidalduba
 Ludiyan izatera
 Josu'ren
 Gudariyen buruba!

Batzarrak
 Autu zindun
 Ipuzkarren
 Zai Deuntzat:
 Zu zera
 Zaitzari ta
 Jaun onena
 guretzat.
 Iñaki!,
 Entzun, arren, zaguzu
 Eta gure emaitza artu!

Biyotza
 Ipuzkarrak
 Jayotzetik

Demazu:
 Zurea da
 Berea
 Baso, mendi, ibai, arru...
 Ipuzkoa
 Beti zaitu
 Zuk ongi,
 Iñaki!
 Zaizazu
Jann-Goikoa,
 Zaizazu
Lege-Zarra;
 Etsayen
 Aurrean zuk
 Agindu
 Ipuzkarra...
 Gudean sarturik
 Ezpatea artuta
 Ipuzkarren alde
 Gaizto ta etsaya
 Zeruko indarrakin
 Zatitu osoro ta...
 Zori-ontsuba
 Beti Ipuzkoa izango da
 Zuk, Iñaki, zaituta!

Baserritarra, 14'g. zenbakija, 1897-Garila-31

Itxarkundia

(Goiz-abestija)

I

(Bakarra (birritan eta maratz))

Azkatasun-eguzkija
 Basotik urtenda,
 Bere argija edonun
 Arin zabaltzen da.

(Batzukua (bein eta arin))

Itxartu xaiç, bizkattarrak,
Aupa, euzkeldun gustijak:
Gora, gora antziñeko lagijak!

II

Ixilix ba-zagoz danok,
 Zer dozube entzuten:
 Ara gaur guda-santsuak
 Gattuzan dettuten.

Itxartu xaiç...

III

Arrpegija gorrituta
 Darakus euzkijak:
 Gorrijagotuko dira
 Bertoko mendijak.

Itxartu xaiç...

1896'gko. Orrila'n

Baserritarra, 14'g. zenbakija, 1897-Garila-31

Lenago il...!

Ze ikusten dabe
neure begijok?
Au danau dakust
galduta:
berezi, baso,
muru ta mendi,
uri, baserri
 ta dana...
gaur maketuak,
saloberiok,
ara birrindu
 dabela!
Il nayago dot
ikusi baño
Aberrijaren
 amaya!

 Noz euzkeldunak
Jaungoikoaren
ixen deuna-aiztu
 len eben?
Orain motzak lez
loizttuten dabe
loidun erderaz
 egitten;
ekandu onak
itxitta, balzak
artu ditube
 gaur emen.
Goiko jaun ona,
erruki zadi
aiztu zabenoï,
 bai, arren!

 Esadazube,
euzkeldunak, ba,
nun diran zuben
 ertijak.
Eztira agertzen
iñun iñunbez
zuben asaben
 lagjjak;
motzak sartuta
zuben etxion
dira amen jabe
 nausjak.
Ez esan iñoz
mendi, onek, ba,
dirala zuben
 mendijak!
Erri gaxual!

 Jayo nintzan ni
zeure il-orduban
 eltzeko?
Zegatik Ama,
zeure semiok
eztira itxartzen
 ondiño?
Ama, ilgo zara
motzen azpijan?
Ilgo zara zeu
 betiko?
Itxaron, Ama:
jarijon biot
neure odol au
lenago!

Bilbao'ko Kartzelan 1895-Azilan

Baserritarra, 15'g. zenbakija, 1897-Agorila-8

Begoña'ko ixar zerutarrari

Bizkai'ko mendi polit bateko
 Artadi illuntsu ta zarran,
 Gabez illargi betia legez,
 Agertu Andra-Miren zan.

Oña, baso ta bazter gustijok
 Bere arpegi ederrak
 Betetan euzan zeruko argiz,
 Danoi eskiñik eskerrak.

Ordutik ona, lior ta itxasoz,
 Miren-arpegi garbija,
 Aldi gustittan, da gustijontzat
 Goiko zorundun Ixarra.

Atoz, atoz, ba, bizkattar onak,
 Begoña'k daukan Artera:
 Zuben Ama ta Jaunguarena
 Bertan dagona Bera da.

Ama mattia, entzun eiguzu
 Geure bijotzen arrena:
 Zeuk emon ezik argija geuri,
 Oso itxutuko geu gara.

Gaurko Bizkai au,
 Ama laztana,
 Ezta antziñeko lakua:
 Len ekandu ta lagija, ta gaur
 Abenda zarra galduta.

Zaindu gagixuz, geu bizkattarrok...
 Erruki, Ama, zakigu!
 Eta estuntza gogor-gogorrok
 Zeure semioi azkatu.

1895-Garila

Baserritarra, 16'g. zenbakija, 1897-Agorila-15

Deun-Andoni'ren erantzunkintzea

Aintza Atteari

Ta Semiari.

Goteunari be

Batera:

Andoni Deunak

Bere eqipen eder deunetan

Emoten dautsen

Aintzea.

Donoki-indarra

Biletan bozu,

Aor erijotz,

Itxukeri illun,

Usteri loi ta zoritxarra,

Bata Gotzaiztua ber-bera,

Andoni'gandik

Inesten

Gexuak arin

Bizkortzen

Estuntza aztunak azkatuten

Ta baretuten

Beinguan

Itxasua be...

Goyan daukan almen andija

Andoni'k olan

Darakus.

Gorputzaren zati gexorik

Ala gauzaren bat-edo-bat

Galduta daben

Gaste nai zarrak

Deunari eskatu ezkeru

Artu oi dabe

Osorik.

Galbide ilgorrak

Aldendu

Ta neke zarrak

Kendu daroyaz

Andoni'k

Sukarrieta, 1899-V-13

El Correo Vasco, 1899-Bagila-13

Josu'ren Bijotzari abestia

*Josu'ren Bijotz
Guztiz Denna,
Geure Jauna Zeu
Utziak Zara.*

I

Bizkai gustiko
Euzkeldun onak,
Kistar zindduak,
Gaur etorri,
Zuben bijotzak
Emen eskintzen
Jaungoikoaren
Bijotzari.

II

Goguan dogu
Zuk artu zendun
Neke-ontzija
Geure aldez,
Bijotza estu,
Zanak etenda,
Odol-ixertza
Ta negarrez.

III

Gu obendijok
Gaizkatuteko,
Josu mattia,
Untzau ziñan:
Ta bijotz orren
Ur-odola, be,
Jarijon zendun
Gurutzian.

IV

Olan iltziak
Etzan bez ase
Bijotz on orren
Mattasuna:
Ogi ta ardao
Iduripian
Egin zatzaku
Or laguna.

V

Geugattik eta
Geure aldez be,
Jaun mattekorra,
Zeu il zara:
Zeugattik, baña,
Zeure kaltez, geu
Bijotz-bakuok
Bixi gara.

VI

Zure bijotza
Gartzen dau suban
Artu gure loi
Ta gaxuok:
Gar uts orrekin
Obena ketu,
Garbittu, arren
Bail goguok.

VII

Bijotzan dozun
Mattasun-suba
Amatako iñoz
Eztalako,
Eutsi geuriok
Berton sartuta,
Noz-edo-noz or
Su-artzeko.

VIII

Zeure begijok,
 Josu laztana,
 Bigurtu, arren!
 Bizkaya'ri:
 Gatxetik bijotz
 Orrek askatu
 Ta zeugaz lotu
 Laster begi.

IX

Jauna, Zeu matte
 Gura zatugu:
 Gura-ixan, ba, Zeuk
 Eskarjau:
 Euzkeldun danak
 Matte zaigula
 Gaizkatuteko
 Aberrijau.

El Correo Vasco, 1899-Bagila-16

Itxasoko ixarrari**I**

Agur, Jaunan Ama,
 Itxasoko ixarra,
 Beti neskutz eder,
 Goi-ate bakarra.

II

Gotzonaren aboz
Ama ixena autetsi
Eme'ren ordian:
 Zoruna ekarri.

III

Estutzeak ausi,
 Itxubak argitu,
 Kendu guri gatxak,
 Ona ekarguzu.

IV

Amatzat agiri,
 Artu beiz arrenak
 Geugattik jayo ta
 Semetzat dozunak.

V

Idebako neskutz,
 Neskutz garbijena,
 Garbitu gagixuz,
 Obena aldentuta.

VI

Bixitza on gertu
 Ta bidia sendo,
 Gu, Josu ikusirik,
 Poz beti ixateko.

VII

Aintza Jaun-Attari,
Kisto'ri be aintza,
Goteunari bardin:
Irurrei batera.

El Correo Vasco, 1899-Dagonila-21

Boga, boga!

*Boga, boga,
Arrantzale!
Boga!*

I

Españaxiak
Ba-garuaz
Danok, bai, atara. (*Birritan*).
Berak dakaz bertorantz
España'n semiak:
Geuria zan urija
Geuretzat oin ezta. (*Birr.*)

II

Atxon artian
Azi nintzan,
Ene uri mattia. (*Birr.*)
Orain zeugandik nua
Urrun-urrunera;
Olan zu ikusi baño,
Zu ikusi ez, oba. (*Birr.*)

III

Ostera be gu
Etortzian,
Motzena ba-zara...
Urak irunsi zaike
Danori, gaxua,
Zeu guk aurki-tu barik
Motzak menbetuta. (*Birr.*)

*Agur, agur!
Boga!
Mattia, agur!*

Goxeko ixarra

I

Goxeko ixarra,
Gustiz argija,
Jaunan Ama da
Geuretzako.

Eguzkittik lez
Goxeko ixarrak,
Gotik argija
Berak dauko.

*Agur, argi garbi,
Argi-egin geuri.
Ekarri, ba,
Jaunan Ama,
Eguzkija.*

II

Eguzki-aurrez
Ixarra dua:
Jaunan aurretik
Dator Ama.

Ixar-atzetik
Eguzki utza:
Miren-ostian,
Josu bera.

Agur, argi garbi...

III

Egunan deyez
Agiri ixarra:
Jaunaren deyez
Miren jayo.

Ixar garbija
Otoi au entzun:
Geuri be argi
Egiteko.

Agur, argi garbi...

*La Patria, 1902-Irala-7
(Ama-Neskutz'ren Jayokunde-egunekua)*

Ene ama!

Bixi ezta
Ludi gustijan
Ene Ama
Baxen ederra, baño ez
Ain gaxua.

Gustiz ederra
Bera dalako,
Erbeste-pian jausi da...
Ara batta!
Sortu dituzan
Semiok, ba,
Bere bixitxa kentzen
Dautsoela.

Patria, 1904-Epala-13

Abertzale baten negarra

Euzkeldunak:
Galdu da gure ixena;
Enda danak diño
Eztala geyago euzkeldunik!

Mendi gustijak
Ikusten dira
Dana gorri-gorririk
Erri gustijak, bere,
Dana ixil-ixillik.

Euzkeldunak:
Egijaz esaten da
Eztala, eztala
Geyago euzkeldunik!

Patria, 1904-Epala-19

Ama Goikuari

Miren, agur, Ama,
 Ama mattegarrija,
 Bizkaya'ren Euzkija,
 Jaunaren Ama laztana, agur
 Ara seme mattekorrak
 Zeugana elduta
 Negar-bijotzaz,
 Lepuan estuntz gogorak.
 Miren, Amatxu!
 Miren, Amatxu!
 Amatxul
 Artu eixuz negarrok
 Ta jagon bizkattarrok
 Mattetasunez,
 Ta Bizkaya,
 Azkatuta,
 Zeuria ixango da beti.
 Bai, arren!

Patria, 1904-Orrila-1

Andera Miren Garbijari

(Orrila-abestija)

(Batzutakua)

*Arin etorri,
 Etorri danok
 Josu'ren etxe
 Deunera:
 Jaunakin dago
 Andera Miren,
 Ta Miren geure
 Ama da.*

(Bikua)

I

Berezijetan
 Txori zolijak
 Abes-egiten
 Deutzunez:
 Geuk olan, Ama,
 Abestukoguz
 Zeure ederkunak
 Bijotzez.

II

Larre orleyak,
 Lora polittak
 Eskintzen dautzuz
 Orrila'n:
 Geuk, Amatxu, be,
 Igar geuriok
 Jartzen dautzuguz
 Oñetan

III

Geure samiok
 Indartu,
 Zeuri Abes-etteko
 Zinddorik:
 Geure bijotzok
 Garbitu, Ama,
 Lora guranez
 Beterik..

IV

Entzun eske au
 Ta zeure eskarra
 Abestukogu
 Ludijan:
 Geure goguok
 Zerura igon
 Beti loraztu
 Ditezan.

Patria, 1904-Orrila-22

Ederra zara

Eder-ederra zara,
 Geure Aberrija,
 Ta edertasun ori
 Geuretzat egin da.
 Ezaindu gura ba-zau
 Erbesteren batek,
 Jaso Goiko iturrirantz
 Zeure begi orrek.

Patria, 1904-Irala-24

Ai, Mikel, Mikel, Mikel!

Ai, Mikel, Mikel, Mikel
 Au da zoritxarra!
 Jayo nazan urija
 Ezin ezautia.

Goxion igaro naz
 Ikastola-aurretik,
 Ta ikaratuta nauka
 Dodanak ikusi.

Ber-bertoko txotxuak
 Bat-be kendu-ezik,
 Gustijak lotsa-baga
 Erdera egiñik.

Oraintxe, aspaldiko,
 Azalduko dautzut:
 Guk semien *maizcutzat*
 Maketo bat dogu.

Neskatoen *maistrea*
 Euzkeldun utza da:
 Erestuna imintzeko
 Azurbaltz ederra.

Bijak ekarri yakuz
 Erdera irakasten,
 Euzkera eztala-ta
 Ezetarako bez.

Ai, Mikel, Mikel, Mikel!
 Olanik ixanik,
 Laster eztogu ixango
 Seme-alabarik.

Dotriñarik umiak
 Ikasi-eziñik,
 Aziko yatzuz danak
 Bapez jakin barik.

Euren buruba galdu,
 Galdu lagunak be,
 Ta geure uri gustija
 Galduko dauskube.

Patria, 1904-Irala-24

Abertzale ezkontuba espetxian

Ezkon samurra,
 Ezti gozua
 Urre-bijotza.
 Akusanat atsege,
 Bakar, gautegun negarrez.
 Auxe min utza. Ez, arren! ein negar.
 Eugaz lotu don or nire bijotza.

Aberri Ama,
 Artu gogo onez
 Malko ederrok.
 Orren ganez nik eztot
 Zer besterik zeuri emon.
 Bozu buruban eriñotz-estunik,
 Orrek loratzat orritik eskegi.

Otseña zara

Zorijona
 Zeure laguna zan
 Zeure lagijen aldijan.
 Noz-nai
 Zure buruban jauna ziñan:
 Gatxa zer dan etzenkijan.
 Itxurik
 Zeuk arrotza onetsi, baña,
 Ta emon zeutson bijotza.
 Ordutik ona
 Otseña zara:
 Jabia dozu
 España.

Ara zelan,
 Euzkeldun-Errija,
 Jausi zarean
 Lexara.
 Lotsa...
 Lotsarik eztau orretara
 Dagonik azpiratuta.
 Begirik
 Ori ikusteko ba-daukazu,
 Noz-edo-noz, Ama, itxartu,
 Ta orban ori
 Kendu odolaz;
 Arren, negarrez
 Ez kendu.

Patria, 1904-Urrila-1

Ken!

Kendu, kendu
 Maketuok eta
 Euzkeldun maketozaliok!
 Bota, bota
 Azurbaltzok eta
 Euren lagun gustijok!
 Kendu, kendu,
 Bota, bota
 Geuria galtzen dagozanok!
 Kendu, kendu,
 Atara bota, bai,
 Zapal nai gabezanok!

Patria, 1904-Urrila-15

Euzko-abendearen ereserkija

Gora ta gora Euzkadi!
 Aintza ta aintza
 Bere Goiko Jaun onari!

Areitz bat Bizkaya'n da
 Zar, sendo,
 Zindo
 Bera ta
 Bere Lagija lakua.

Areitz-ganian dogu
 Gurutza
 Deuna,
 Beti geure
 Goi-buru.

Abestu gora Euzkadi!
 Aintza ta aintza
 Bere Goiko Jaun onari.

Ene aberrija!

Bizkarregirtik
 Zeru-goyerantz
 Euzkija igoten
 Bai-dala,
 Bijotz-donetik
 Jaungoiko'ganantz
 Egatuten da
 Arrena.
 Euzkija gero
 Jausten danian
 Itxaso-amai
 Ostera,
 Seme onaren
 Gogua, bere
 Guraso-obira
 jasten da.
 Gautegun zerorrek
 Bakarrik, Ama,
 Zeure Jaungoiko ta
 Asabeak dozuz
 Aiztuta!

1897-Garila-25

Enzkadi aldizkingija-1905-Garila

Ai, Kepandoni!

Ai, Kepandon, Kepandon!
 Eu diruzalia:
 Ildda be ibiliko az
 Beti diru-bila.

I

Esan nora, Kepandon
 Ire alabea
 Otseña ixateko
 Bidaldu duan, ba.
Ai, Kepandon...

II

Nora beya jatera
 Bakik eruaten:
 Umia bidaltzeko
 Nora begittu bez.
Ai, Kepandon...

III

Eztakijala diñok
 Eta euri zer, ta
 Diruba artu ezkerro,
 Poz-pozik agola.
Ai, Kepandon...

IV

Diru asko umiak
 Ba-deus eratortzen,
 Zelan ainbat ein yuan
 Ik igarri nai bez.
Ai, Kepandon...

V

Bere eskubak ba-dakik
 Garbi yagozala:
 Ez, baña inoz bijotza
 Usteldu ba-yeutsan.
Ai, Kepandon...

VI

Arro ago ikustiaz
 Umia apainduta:
 Txarrija legoke eder
 Ondo garbituta.
Ai, Kepandon...

VII

Basoko lan gogorraz
 Loi ta lats eskubak;
 Baña neska garbijak
 Ata-aman onduan.
Ai, Kepandon...

VIII

Diruba irabazteko
 Umia galdu bok,
 Diru-barik entzungok
 Bein-betiko *or kon-pon...*
Ai, Kepandon...

Astarloa'tar Paul Kepa'ri

Kikilduten da zeure aurrian
 Neu-bekokija,
 Dakusalako adi zeurian
 Euzkel-euzkija.
 Artezkarija zu ixaten zintzan,
 Zu ipar-ixarra...
 Euzkeltzalerik oindiño ordutik
 Asi dira asko...
 Best-Astarloa bat amagandik
 Ezta jayoko.

Euzkadi aldizkingija-1906-VII

Siñismena!

Ama maitea
Zetako,
Zeu il da gero,
Neu bizi?
Nire begion argia
Ziñan da
Min uts-negarrak
Itzali dostaz
Uts baltzaz.
Biotza
Lokatuta dot
Atsekabeak:
Atsegin
Zamurra
Galduta,
Atseden ezin.

Aritz zar baten
Adarra
Gau illuntako
Ekatsak,
Eten-ez gero
Bertan lo pozik
Egoan
Egun-tsoia
Illun-artetik
Asten da
Egaz da egaz,
Ez nora ioan
Yakiñaz,
Ez non dabilan
Gaizoa!
Olantxe neu be
Narabil
Eriotz-putzak,
Niri zeu, ama,
Kenduta.

Nora narioian
Ni zori tsarrak
Eztakit,
Olan bizi izan
Dagokit?

Gau itzal otza
Eguzkiaren
Ostetik,
Bein egunaro,
Arpelik,
Argi ta bero
Bil-bila,
Arinka,
Dabillan letse:
Nerau be
Beti ibilliko
Ete naz
Amaren bila,
Iñoiz idoro
Eziñaz...
Edonon loka,
Edonoiz illun,
Otz, utza?
Eriotzaren
Gozoa!
Erraz aurkigai aurkitten
Zeu zara.
Bilauko zaitut?
Zegaitik
Ama bagarik
Ume au iraun
Bizirik?
Goiko oinastuak
Basoa
Ganetik bera
Dana argi zuriz
Beteta...
Tsori estua,
Ikusi ta, arin

Eltzen da
 Zugatz batera.
 Zeruan eme
 Ta nire gogo
 Laiñoz itsura
 Yazten da
 Argi-erro bat
 Niretzat...
 Goiko argiaz
 Neronen ama
 Dakust oin bertan
 Nire begira
 Dagola,
 Erakutsirik
 Beraganako
 Daukadan bide
 Zuzena...
 Sinistuten dot!
 Beste bein ama
 Dot ikusiko
 Inoiz be izteko.
 Erruki,
 Erruki, Jauna!
 On itza zeuri!
 Zeu zara
 Bigun da launa!

 Siñismenaren argia,
 Argietarik
 Eder ta Garbia!
 Ez itsomenik,
 Maitasunik ez,
 Zeu barik!
 Bizitza onen
 Gau baltza
 Niri argitu
 Itzi, ai, arren!
 Enaizu.

Sacris solemnis

I

Jai andi onetan
 Batu bediz pozak;
 Abesti deunakin
 Itxartu bijotzak;
 Kendu gauza zarrak
 Dana gaur barrija,
 Egipena ta abestija

II

Gomutian dogu
 Apari barrija,
 Josu-Kisto'Berak
 Artxu ta ogija
 Bere ikaslariei
 Emon eutsezana,
 Asabeak aginduta.

III

Olan lagi zarra
 Bete ta bertatik
 Bere gorputz deuna
 Beriei emonik,
 Gustijak dana jan
 Bakotxak dana artu
 Ta jakin-erazo dausku.

IV

Makalei emon da
 Gorputza jakitzat,
 Larrirei odola
 Gero edaritzat
 Emonik esautsen:
 «Edan egixube
 Neure odola dan auxe».

V

Gotzonen Ogija
 Gixonena ein zan.
 Idurila azkendu
 Egijagaz eban.
 Egi ikarakorra!
 Jaungoiko andija
 Otsein zittalen jakija.

VI

Kisto'k jaupa andija
 Olan irazanda,
 Jauparijei utsik
 Emon egimena
 Eta agindu eutsen
 Orduntxe geroko
 Beste danei emoteko.

VII

Bat eta iru baten
 Zaran Jaungoikua,
 Zeu artzen zaugun lez
 Erdu Zeu geugana.
 Gu zaliok zaindu
 Zure bide leundik
 Dozu argira zuzenik.

Gabona

(Artzañen abestija)

I

Jaunaren geznarijak
 Poz-geznea ekarri dausku:
 Geure larre onetan
 Jaun-Semia jayo bai-yaku.

II

Guazen artzain danok
 Seintxu Deuna billatuteko.
 Geure bildots barrijak
 Ixan bediz Berarentzako.

III

Ardoki baten Jauna,
 Esan dausku jayo yakula:
 Bera aulan txikittuta,
 Geu geronek andittu gara.

IV

Au da Jaun errukijoi,
 Ona ta Jaun mattegarrija!
 Bere mattetasunak
 Eratsi dau aska batera.

V

Jaunaren geznarija
 Dantzubebak, zorijontsubak
 Jatzi dan Jaungoikua
 Dazabenak, zorijondunak!

VI

Sein ori ardokittan
 Jayoten da, geu lakoxerik
 Ardijak zainduteko:
 Ezta iñun-bez artzain oberik!

VII

Ara or ardokija...
 Entzuten da Semetxubari
 Amaren lolotxuba...
 Lotan dago; biar da ixilli.

VIII

Jaungoiko-Semia, agur;
 Agur, agur, Jaunaren Ama;
 Agur, Zeu, Gixon deuna,
 Neska-Amaren ezkona zara.

Didar bat adittu da

Didar bat aditu da
 Geure mendijetan,
 Itxal da naigabia,
 Aitor'en izketan.

«Itxartu, euzkeldunak,
 Esan dau didarrak,
 Itxartu, entzutera
 Asaben negarrak.»